

ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี*

THE HISTORY OF THE TAPEE BASIN COMMUNITY SETTLEMENT

พระปลัดสัญญา สณญโต

Phrapaladsunya Chupradit

พระครูปริยัติธำรงคุณ

Phrakhrupariyattamrongkun

พระปลัดนิคม ปญญาวิชโร

Phrapaladnikhom Punyavachiro

พระครูปลัดคำรณ กตปุญโญ

Phrakrupaladkamron Katapunyo

โสภณ บัวจันทร์

Sophon Buachan

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์สุราษฎร์ธานี

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Suratthani Buddhist College, Thailand

E-mail: chupradits123@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่อง ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาความเป็นมาและลักษณะของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปีจังหวัดสุราษฎร์ธานี 2) เพื่อศึกษาปัจจัยการตั้งถิ่นฐานของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปีจังหวัดสุราษฎร์ธานี 3) เพื่อวิเคราะห์และประเมินคุณค่าการตั้งถิ่นฐานของชุมชนตามหลักภูมิศาสตร์และวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำตาปีจังหวัดสุราษฎร์ธานี 4) สร้างองค์ความรู้ใหม่การตั้งถิ่นฐานของชุมชนลุ่มน้ำตาปีจังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพแบบสัมภาษณ์ โดยการศึกษาแนวคิดทฤษฎีและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี ขอบเขตกลุ่มเป้าหมายผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึกคัดเลือกตัวแทนจาก 4 กลุ่ม ประกอบด้วย กลุ่มปราชญ์วิถีชีวิตภูมิปัญญาชาวบ้าน กลุ่มนักวิชาการสังคมวิทยาและพัฒนาชุมชน กลุ่มนักวิชาการด้านวัฒนธรรม และกลุ่มนักประวัติศาสตร์ ลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนามในพื้นที่ชุมชนเป้าหมาย ซึ่ง

* Received 24 April 2019; Revised 25 June 2019; Accepted 26 June 2019

ตั้งอยู่รอบอ่าวบ้านดอน นำมาวิเคราะห์สังเคราะห์และตีความ แล้วนำเสนอในรูปแบบของการ
พรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า

1. ความเป็นมาและลักษณะของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปีจังหวัดสุราษฎร์ธานี ชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปีเป็นพื้นที่ราบลุ่มปากแม่น้ำที่อุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การเกษตรเพาะปลูกเลี้ยงสัตว์และการประมง แล้วยังเต็มไปด้วยศิลปและวัฒนธรรมโบราณตามแบบอินเดียซึ่งแสดงหลักฐานให้เห็นแพร่หลายอยู่ในพื้นที่อำเภอไชยา อำเภอท่าฉาง อำเภอพุนพิน อำเภอกีรีรัตนนิคม อำเภอเมืองฯ และอำเภอกาญจนดิษฐ์ ของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปีจังหวัดสุราษฎร์ธานี

2. ปัจจัยการตั้งถิ่นฐานของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปีจังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งประกอบด้วย 1) ปัจจัยด้านภูมิศาสตร์มีลักษณะเป็นอ่าวเหมาะสำหรับนักเดินเรือใช้เป็นพื้นที่หลบภัยมรสุมในคราวเดินทางมาทำการค้าขาย ยังเป็นที่หลบภัยของชาวประมง 2) ปัจจัยด้านคมนาคมขนส่งลดระยะเวลาการเดินทางจากตะโกลา ตะกั่วป่า พังงา) มายังอ่าวบ้านดอนออกสู่อ่าวไทย 3) ปัจจัยด้านอาชีพ เหมาะแก่การเกษตรเพาะปลูกเลี้ยงและประมง 4) ปัจจัยด้านสังคมศาสนาและวัฒนธรรม เป็นที่รวมของชนเผ่าดั้งเดิมชาวอินเดียและชาวจีนที่มาหยุดพักและทำการแลกเปลี่ยนสินค้าพร้อมทั้งนำศิลปประเพณีวัฒนธรรมและความเชื่อของตนมาด้วย

3. วิเคราะห์และประเมินคุณค่าการตั้งถิ่นฐานของชุมชนตามหลักภูมิศาสตร์และวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำตาปีจังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า 1) คุณค่าความเป็นแหล่งพื้นที่เหมาะสมต่อการประกอบอาชีพเกษตรและประมง 2) คุณค่าความเป็นแหล่งรวมศิลปศาสนาประเพณีและวัฒนธรรม มีไทย อินเดีย จีน และอิสลาม เป็นต้น 3) คุณค่าความเป็นชัยภูมิแห่งการค้าพาณิชย์ระหว่างไทยอินเดียและจีน 4) คุณค่าความแหล่งรวมจิตใจของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปีตามความเชื่อของผู้นับถือแต่ละศาสนา

4. สร้างองค์ความรู้ใหม่การตั้งถิ่นฐานของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปีจังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่าองค์ความรู้เกิดจาก 4 ด้าน ได้แก่ 1) องค์ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐาน 2) องค์ความรู้เกี่ยวกับความเชื่อมโยงสัมพันธ์ของชุมชนลุ่มน้ำกับชุมชนพื้นที่อื่น 3) องค์ความรู้เกี่ยวกับความรู้เรื่องการเดินทางข้ามคาบสมุทร 4) ความรู้เรื่องอารยธรรมศรีวิชัยในชุมชน

คำสำคัญ: ประวัติศาสตร์, การตั้งถิ่นฐาน, ชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี

Abstract

This research entitled "The history of the Tapee basin community settlement" has the objectives: 1) To study the background and characteristics of Tapee Basin Community, Surat Thani province, 2) to study the settlement factors of Tapee Basin Community, Surat Thani Province, 3) To analyze and evaluate the settlement value of community according to the geography and culture of the Tapee Basin, Surat Thani Province, 4) Create new knowledge, settlement of the Tapee Basin community, Surat Thani province. This is a qualitative research focused on interviews by studying the concepts, theories and research papers related to the history of settlement of the Tapee Basin Community. The scope of target groups of in-depth interviewers have selected representatives from 4 groups; Life style sage-Folk wisdom group, Sociology and Community Development Academic group, Cultural Academic group, and a group of historians enter the field data area in the target community area which is located around Ban Don Bay, and then analyze, synthesize and interpret and then presented in the form of descriptive analysis.

The research found that:

1. The Background and characteristics of Tapee Basin Community, Surat Thani Province. Tapee Basin Community is a fertile lowland area, suitable for agriculture, cultivation, raising animals and fishing, and also still full of ancient art and culture like India, which shows widespread evidence in Chaiya district, Tha Chang district, Phunphin district, Khiri Rat Nikhom district, Muang district and Kanchanadit district of Tapee Basin Community, Surat Thani Province.

2. The settlement factors of Tapee Basin Community, Surat Thani Province which consists of (1) geographic factors which are bay-like, suitable for seafarers to use as a monsoon refuge when traveling to trade, and also a safe haven for fishermen, (2) Transportation factors which reduced the travel time

from Takola (Takua Pa - Phang Nga) to Ban Don Bay to the Gulf of Thailand, (3) Occupational factors which is suitable for agriculture, planting, raising animals and fishing, (4) Social, religious and cultural factors which is a collection of traditional tribes, Indians and Chinese people who come to rest and exchange products and bring their own traditions, culture and beliefs.

3. Analyze and evaluate the settlement of communities according to the geography and culture of the Tapee Basin, Surat Thani Province, found that (1) the value of being a suitable area for agricultural and fishery occupations, (2) The value of being a source of art, religion, traditions and culture, with Thai, Indian, Chinese and Islam etc., (3) The value of the commercial integrity between Thailand, India and China, (4) The value of the source of the mind of the Tapee Basin community according to the beliefs of each religion.

4. Create new knowledge, the settlements of Tapee Basin Community, Surat Thani Province, found that knowledge originated from 3 aspects: (1) Knowledge about settlement history, 2) Knowledge about the relationship between the watershed community and other communities, (3) Knowledge about knowledge about travel across the peninsula, (4) Knowledge of civilization in Srivichai community.

Keywords: History, Settlement, Tapee Basin Community

บทนำ

สุราษฎร์ธานีเป็นจังหวัดในภาคใต้ตอนบน มีพื้นที่ขนาดใหญ่เป็นอันดับ 6 ของประเทศไทย และมีประชากรหนาแน่นอันดับ 59 ของประเทศ นับเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีประวัติศาสตร์ยาวนาน มีหลักฐานทั้งประวัติศาสตร์และโบราณคดีเก่าแก่ และยังมีแหล่งท่องเที่ยวและอุทยานแห่งชาติหลายแห่ง จังหวัดสุราษฎร์ธานีตั้งอยู่บนฝั่งตะวันออกของอ่าวบ้านดอนในภาคใต้ โดยมีสภาพภูมิประเทศที่หลากหลาย ประมาณร้อยละ 49 ของพื้นที่เป็นภูเขา มีที่ราบสูง รวมทั้งที่ราบชายฝั่ง เป็นต้นกำเนิดลุ่มน้ำใหญ่น้อยรวม 14 ลุ่มน้ำ ซึ่งลุ่มน้ำที่สำคัญ เช่น ตาปี พุมดวง ท่า

ทอง ท่ากระจ่าย ไชยา ท่าฉาง เป็นต้น จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นที่ตั้งของเมืองเก่า เป็นศูนย์กลางของเมืองศรีวิชัย มีหลักฐานแสดงถึงการตั้งรกรากและเส้นทางสายไหมในอดีต บริเวณอ่าวบ้านดอนเป็นพื้นที่สำคัญของอาณาจักรศรีวิชัยในช่วงหลังพุทธศตวรรษที่ 13 (พุทธทาสภิกขุ, 2554) โดยมีหลักฐานทางประวัติศาสตร์เป็นเครื่องยืนยันความรุ่งเรืองในอดีต ภายหลังยังเชื่อว่า เมื่ออาณาจักรตามพรลิงค์หรือเมืองนครศรีธรรมราชมีความรุ่งเรืองมากขึ้นนั้น เมืองไชยาก็เป็นหนึ่งในเมืองสิบสองนักษัตรของเมืองนครศรีธรรมราชด้วย ชื่อว่า "เมืองบันไทยสมอ"

เมื่อประมาณ พ.ศ. 236 สมัยเดียวกันกับประเทศศรีลังกา ด้วยการส่งพระสมณทูตไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศต่าง ๆ 9 สายโดยการอุปถัมภ์ของพระเจ้าอโศกมหาราช สมัยทวาราวดี พระโสมณะและพระอุตตระได้เดินทางจากแคว้นมคธ เข้ามาประดิษฐานพระพุทธศาสนา ณ ดินแดนสุวรรณภูมิ สมัยอาณาจักรศรีวิชัย (พุทธศตวรรษที่ 13) ในเกาะสุมาตราเจริญรุ่งเรืองในช่วงพุทธศตวรรษที่ 12-13 กษัตริย์ศรีวิชัยทรงมีพระราชศรัทธาในพุทธศาสนาอย่างแน่นแฟ้น ดังหลักฐานที่ปรากฏ ได้แก่ เจดีย์พระบรมธาตุไชยา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2557) สายน้ำลำคลองกอกำเนิดประวัติศาสตร์ วิถีสังคมและวัฒนธรรม ผู้ตั้งถิ่นฐานอยู่ริมสายน้ำ ได้พึ่งพาอาศัยแม่น้ำลำคลองในการเลี้ยงชีพ และพึ่งพาอาศัยกันในการแบ่งปันผลผลิต แต่ในขณะเดียวกัน สิ่งที่ซ่อนเร้นอยู่ในความเชื่อของแต่ละชุมชน (อรศรีงามวิทยาพงศ์, 2549) การไปมาหาสู่กันจึงเป็นการถ่ายทอดแลกเปลี่ยนภูมิปัญญากัน กล่าวโดยเฉพาะพื้นที่ลุ่มน้ำตาปีและรอบอ่าวบ้านดอน พบว่า สังคมได้วิวัฒน์จากชุมชนยุคหินก้าวกระโดดสู่ชุมชนยุคประวัติศาสตร์ ทั้งนี้โดยการเข้ามาตั้งถิ่นฐานของชนผู้มีอารยธรรมสูง

จากความเป็นมาดังกล่าว คณะวิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาความเป็นมาและลักษณะของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี ปัจจัยการตั้งถิ่นฐานของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี วิเคราะห์และประเมินคุณค่าการตั้งถิ่นฐานของชุมชนตามหลักภูมิศาสตร์และวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำตาปีและสร้างองค์ความรู้ใหม่การตั้งถิ่นฐานของชุมชนลุ่มน้ำตาปีจังหวัดสุราษฎร์ธานีเพื่อหาองค์ความรู้จากประวัติศาสตร์ ซึ่งเป็นสมบัติส่วนหนึ่งของชุมทรัพย์ภูมิปัญญาแห่งลุ่มน้ำตาปี และเป็นส่วนหนึ่งของแผนงานวิจัย “ภูมิปัญญาลุ่มแม่น้ำตาปี” ที่สะท้อนภูมิปัญญาวิถีชีวิตชาวบ้านเชื่อมต่ออารยธรรมศรีวิชัย และใช้ขยายผลสู่การจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่นในอนาคต เพื่อสร้างมาตรฐานคุณภาพชีวิตที่ดีของคนในสังคมไทยอย่างเป็นรูปธรรมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเป็นมาและลักษณะของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปีจังหวัดสุราษฎร์ธานี
2. เพื่อศึกษาปัจจัยการตั้งถิ่นฐานของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปีจังหวัดสุราษฎร์ธานี
3. เพื่อวิเคราะห์และประเมินคุณค่าการตั้งถิ่นฐานของชุมชนตามหลักภูมิศาสตร์และวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำตาปีจังหวัดสุราษฎร์ธานี
4. เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่การตั้งถิ่นฐานของชุมชนลุ่มน้ำตาปีจังหวัดสุราษฎร์ธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง“ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี”เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีขอบเขตการวิจัย ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยนี้ อาศัยแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการตั้งถิ่นฐาน การแพร่กระจายทางวัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะจากตำนานโบราณคดีรอบอ่าวบ้านดอนของพุทธทาสภิกขุ และข้อมูลจากภูมิปัญญาชุมชนในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำตาปี ได้แก่ ท้องที่อำเภอไชยา อำเภอท่าฉาง อำเภอพุนพิน อำเภอบ้านนาสาร (ท่าขนอน) อำเภอเมืองฯ และอำเภอกาญจนดิษฐ์ (ท่าทอง) ซึ่งตั้งอยู่รอบอ่าวบ้านดอน อันเป็นพื้นที่ส่วนหนึ่งของอารยธรรมศรีวิชัยโดยศึกษารายละเอียดดังต่อไปนี้ คือ 1) ความเป็นมาและลักษณะของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปีจังหวัดสุราษฎร์ธานี 2) ปัจจัยการตั้งถิ่นฐานของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปีจังหวัดสุราษฎร์ธานี 3) วิเคราะห์และประเมินคุณค่าการตั้งถิ่นฐานของชุมชนตามหลักภูมิศาสตร์และวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำตาปีจังหวัดสุราษฎร์ธานี 4) สร้างองค์ความรู้ใหม่การตั้งถิ่นฐานของชุมชนลุ่มน้ำตาปีจังหวัดสุราษฎร์ธานี

2. ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึก

ผู้ให้ข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) มี 4 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มปราชญ์วิถีชีวิตภูมิปัญญาชาวบ้านจำนวน 10 คน 2) กลุ่มนักวิชาการสังคมวิทยาและพัฒนาชุมชนจำนวน 3 คน 3) กลุ่มนักวิชาการด้านวัฒนธรรมจำนวน 2 คน และ 4) กลุ่มนักประวัติศาสตร์จำนวน 3 คน รวมทั้งหมด 18 คน รวมข้อมูลมาสังเคราะห์องค์ความรู้จนได้ข้อมูลครบถ้วนเพื่อวิเคราะห์ภูมิปัญญาการเชื่อมโยงอารยธรรมศรีวิชัยจังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้คัดเลือกจากการลง

พื้นที่พบปะชุมชนสอบถามจากผู้นำชาวบ้านแล้วประชุมเลือกสรรตามรายชื่อที่ได้ตามความเหมาะสมและความชำนาญในแต่ละกลุ่มตามจำนวนที่กำหนดไว้

3. ขอบเขตด้านพื้นที่

ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่วิจัยคือ 6 อำเภอ ได้แก่ อำเภอไชยา อำเภอท่าฉาง อำเภอพุนพิน อำเภอกีรีรัฐนิคม (ท่าขนอน) อำเภอเมืองฯ และอำเภอกาญจนดิษฐ์ (ท่าทอง)

4. ขอบเขตด้านระยะเวลา ได้แก่ ปีงบประมาณ 2561 (ตุลาคม 2561-กันยายน 2562)

ผลการวิจัย

ประเด็นที่ 1 ความเป็นมาและลักษณะของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปีจังหวัดสุราษฎร์ธานี
ผลการศึกษาพบ 4 ประเด็น ดังนี้

1. ความรู้เกี่ยวกับสถานที่ ซึ่งมีปรากฏในตำนานโบราณคดี

1.1 ลักษณะของแผ่นดินรอบอ่าวบ้านดอน แผ่นดินในท้องที่อำเภอไชยา อำเภอท่าฉาง อำเภอพุนพิน อำเภอกีรีรัฐนิคม อำเภอเมือง และอำเภอกาญจนดิษฐ์ ซึ่งตั้งอยู่รอบอ่าวใหญ่อ่าวหนึ่ง ในตอนกลางของแหลมมลายูทางด้านตะวันออก อันเรียกกันในปัจจุบันนี้ว่า อ่าวบ้านดอน เมื่อพิจารณาตามนัยแห่งธรณีวิทยา ตามพื้นดินอันเป็นที่ราบต่ำทั่ว ๆ ไปโดยรอบอ่าวนี้แล้ว เราจะเห็นได้ว่าแผ่นดินรอบ ๆ อ่าวบ้านดอนนั้นเป็นแผ่นดินที่เพิ่งจะงอกออกมาและทั้งกำลังงอกอยู่เรื่อย ๆ

1.2 เครื่องมือหินของสมัยอายุหิน รอบอ่าวบ้านดอนการที่ได้พบเครื่องมือหินแห่งสมัยอายุหิน เป็นจำนวนมากในถิ่นใด ย่อมแสดงให้เห็นว่าถิ่นนั้นได้เคยมีมนุษย์อาศัยกันมาแล้วตั้งแต่สมัยอายุหินคือเมื่อหลายพันปีหรือหมื่นปีแล้ว แต่ลักษณะของวัตถุหินที่แสดงอยู่และทำให้เกิดความภาคภูมิใจในความศักดิ์สิทธิ์ หรือเก่าแก่โบราณของแผ่นดินแถบนั้นแก่ผู้ที่มีภูมิลำเนาในถิ่นนั้น สมัยอายุหินนั้น แบ่งออกเป็นสองยุค คือ สมัยหินยุคแรก อันเป็นสมัยที่ใช้หินทั้งก้อน ๆ หรือตกแต่งแก้ไขบ้าง ก็เพียงหยาบ ๆ ง่าย ๆ และสมัยหินยุคหลัง ซึ่งรู้จักทำหินให้เป็นรูปร่างต่าง ๆ ตามพอใจ รู้จักเลือกหินที่แข็งและสีสวยและขัดจนเป็นมันถึงขนาดที่แม้พวกเราในสมัยนี้ก็อดจะพอใจไม่ได้ เครื่องมือหินที่พบที่รอบอ่าวบ้านดอนโดยเฉพาะ คือ ที่ตำบลเขาพัง เขตอำเภอท่าขนอนนั้นมีเป็นจำนวนมาก

1.3 มนุษย์รอบอ่าวบ้านดอน ก่อนชาวอินเดียเข้ามาเป็นที่ทราบกันอยู่แล้วว่า ชาวอินเดียได้เกี่ยวข้องกับดินแดนแถบนี้ไม่น้อยกว่า 2,000 ปีมาแล้ว ตามที่ปรากฏชัดปรากฏว่าได้อพยพมาถึงที่หลังชาวอินเดีย แต่จะมีชนชาติไทยเผ่าใดเผ่าหนึ่งซึ่งมิใช่เผ่าปัจจุบันนี้เราจะต้องพิจารณากันให้กว้างออกไปถึงชนเผ่าที่มีอยู่บนแหลมมลายูทั่วไปในเวลานั้นเสียก่อน จึงจะเข้าใจถึงมนุษย์ที่อาศัยอยู่ในดินแดนรอบอ่าวบ้านดอนในเวลานั้นได้ดี ได้แบ่งชนเผ่าดั้งเดิมบนแหลมมลายูทั้งหมดออกเป็น 3 ชั้น คือ 1) ชนเดิมแท้ 2) ชนมลายูเดิม และ 3) ชนมลายูอย่างที่เราเห็น ๆ กันอยู่

2. ตำนานโบราณคดี และเรื่องเล่าเกี่ยวกับพื้นที่ พวกมลายูและพวกคนเดิม ๆ ของถิ่นนี้ โดยเฉพาะในการเล่าสัตรี และมีดไม้ไผ่ก็ยังคงใช้กันในวงการพิธีธรรมนิยม เช่น การตัดสายสะดือเด็ก เป็นต้น” เครื่องมือหินแห่งสมัยหินยุคหลังนี้ คนพื้นเมืองเรียกกันว่า “หินขวานฟ้า” โดยคิดเอาว่าเป็นหินที่ตกลงมาจากฟ้า ในขณะที่ฟ้าผ่าจึงทำให้มีคนออกเที่ยวค้นหา “หินขวานฟ้า” เมื่อผ่าลงมาแล้วในที่ใดที่หนึ่ง ถ้าบังเอิญไปพบวัตถุหินนี้เข้าจริง ๆ ก็ยังยึดถือว่าเป็นของขลังยิ่งขึ้น “ชาวมลายูบนแหลมมลายู เรียกขวานหินนี้ว่า “บาตุลินตา, หะลินตา, หรือ บาตุบิเตอ” ซึ่งทั้งสามคำนี้ล้วนแต่แปลว่าสายฟ้า เป็นเครื่องรางที่มีอำนาจศักดิ์สิทธิ์ เขาถูเตอยโกที่ก็จะเอาไปชนด้วยหินขวานฟ้านี้ โดยเชื่อกันว่าต้องชนะแน่เพราะเตอยโกของตนจะปกลึกไปในโกที่เป็นคู่ต่อสู้ ในวรรณคดีของอินเดียฝ่ายสันสกฤตมีเรื่องราวต่าง ๆ ในคัมภีร์นั้น ๆ ที่แสดงให้เห็นทราบว่ามีพ่อค้าชาวอินเดียเรือค้าไปยังถิ่นต่าง ๆ รวมทั้งสุวรรณภูมิด้วย ตั้งหลายศตวรรษ ก่อนคริสตศักราชทั้งนี้เพราะถือว่าวรรณคดีต่าง ๆ ที่กล่าวถึงสุวรรณภูมินั้นแต่งขึ้นเมื่อหลายศตวรรษก่อนคริสตศักราชในวรรณคดีของอินเดีย ฝ่ายบาลี โดยเฉพาะพระคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาได้มีกล่าวถึงเรื่องการเดินเรือไปยังสุวรรณภูมิเหมือนกัน เช่น สังฆาตกล่าถึงเรื่องพราหมณ์สังฆะกล่าวว่าเงินสำหรับให้ทานในโรงทานของตนจะขาดมือ จึงลงเรือไปค้าทางสุวรรณภูมิ ในมหาชาติกล่าเรื่องพระโพธิสัตว์ ขออนุญาตมารดาไปเสี่ยงโชคทางสุวรรณภูมิ เพื่อหาทรัพย์มากู้ราชบัลลังก์คืน เรือแตกกลางทะเล จนนางเมขลาต้องช่วย ดังนั้นเป็นตัวอย่างเหล่านี้แสดงให้เห็นโดยชัดเจนว่าในสมัยที่แต่งคัมภีร์ชาดกนั้น ได้มีการเดินเรือมายังสุวรรณภูมิแล้ว และคัมภีร์ชาดกนั้นแต่งกันตั้งแต่ราวสมัยไม่น้อยกว่า 3 ศตวรรษก่อนคริสตศักราช นั่นคือไม่น้อยกว่า 2,300 ปีมาแล้ว

3. ประสบการณ์เกี่ยวกับโบราณวัตถุโบราณสถานในพื้นที่ เกิดเหตุการณ์อันสำคัญในสมัยโบราณในด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดีของอ่าวบ้านดอนเอง หลักแห่งวิชาโบราณคดีคือ หลักฐานพยานปรากฏอยู่เป็นวัตถุแล้วเราอาจกล่าวได้โดยการคำนวณจากจดหมายเหตุจีนหรือชั้นวัตถุ เช่น เศษกระเบื้อง สินค้าหรือแม่ที่สุดแต่รูปประติมากรรมต่าง ๆ ที่ตกหล่นอยู่ เป็นเครื่องบอกเวลาก็กกล่าวได้แต่เพียงว่าเมื่อสัก 2,000 ปีมาแล้วนี่เอง ระยะเวลาเพียงเท่านี้เท่านั้นที่เป็นหลักยึดถือกันในฝ่ายวิชาโบราณคดีโดยไม่อาจจะยึดเวลาออกไปดังเช่นเวลาที่คำนวณเอาด้วยการเกิดในชาติก่อน ๆ ของพระพุทธเจ้าดังที่กล่าวไว้ในชาดกนั้น ๆ เป็นต้น เหมือนกัน จึงเป็นอันยุติในขั้นนี้ว่า ชาวอินเดียได้เข้ามายังดินแดนสุวรรณภูมิในลักษณะพ่อค้า และแสวงหาดินแดนเมืองขึ้นนอกมาตุภูมิตั้งแต่สมัยเมื่อ 2,000 ปีมาแล้ว วางการโบราณคดีเมืองไทยเป็นรูปพระนารายณ์ศิลาทั้งสามองค์ ขนาดโตเท่าคนย่อมน ๆ เป็นแบบสมัยที่ถือกันว่าแบบคุปตะในอินเดีย หรือเรียกกันในวงโบราณคดีเมืองไทยว่าแบบก่อนขอม ซึ่งเรียกกันง่าย ๆ อีกอย่างหนึ่งว่าพระนารายณ์แบบสวามหวกแซก องค์กรอยู่ทางขวามือของผู้อ่าน พบที่เนินบนเกาะติดกับเกาะตะกั่วป่า ซึ่งต่อไปจะเรียกง่าย ๆ ว่าพระนารายณ์ตะกั่วป่า พบที่เวียงสระเมืองเก่าแกกริมแม่น้ำตาปีลึกเข้าไปกลางแผ่นดิน พบบนภูเขาศรีวิชัย ซึ่งสมัยหนึ่งเป็นเกาะศรีวิชัยตั้งอยู่กลางอ่าวบ้านดอนนั่นเอง

4. ข้อสังเกต และความเห็นเกี่ยวกับตำนานโบราณคดีในพื้นที่ ข้อสังเกต และความเห็นเกี่ยวกับตำนานโบราณคดีในพื้นที่ เหตุใดชาวอินเดียจึงใช้เส้นทางตะกั่วป่า-รอบอ่าวบ้านดอนเป็นเส้นทางสำคัญสำหรับข้ามแหลม ทั้งที่ยังมีเส้นทางอื่น ๆ อยู่อีกไม่น้อย เราจะทราบได้ในเมื่อได้ศึกษาเรื่องราวของตะกั่วป่าจนเป็นที่เข้าใจแล้วนั่นเอง ทำไมชาวอินเดียจึงไม่เล่นเรืออ้อมแหลมสิงคโปร์โดยผ่านช่องมะละกา ก็เนื่องจากช่องมะละกาเต็มไปด้วยโจรสลัด เรือชาวอินเดียและเปอร์เซียเล็กและมีคนเรื่อน้อยเกินไป กว่าที่จะสู้โจรสลัดได้จึงนิยมการข้ามแหลม ซึ่งเป็นการปลอดภัยกว่านี้ประการหนึ่ง อีกประการหนึ่งก็คือการขนถ่ายข้ามแหลมที่ตะกั่วป่า-บ้านดอน เป็นการรวดเร็วกว่าทั้งไม่ต้องรับอันตรายจากการพลาตมรสุมโดยไม่จำเป็น

ประเด็นที่ 2 ปัจจัยการตั้งถิ่นฐานของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปีจังหวัดสุราษฎร์ธานี ผลการศึกษาพบ 3 ประเด็น ดังนี้

1. ปัจจัยด้านพื้นที่ภูมิศาสตร์ ชาวอินเดียได้เข้ามายังดินแดนสุวรรณภูมิในลักษณะพ่อค้า และแสวงหาดินแดนเมืองขึ้นนอกมาตุภูมิตั้งแต่สมัยเมื่อ 2,000 ปีมาแล้ว ข้อสังเกต และ

ความเห็นเกี่ยวกับตำนานโบราณคดีในพื้นที่ เหตุใดชาวอินเดียจึงใช้เส้นทางตะกั่วป่า-รอบอ่าวบ้านดอน เป็นเส้นทางสำคัญสำหรับข้ามแหลม ทั้งที่ยังมีเส้นทางอื่น ๆ อยู่อีกไม่น้อย เราจะทราบได้ในเมื่อได้ศึกษาเรื่องราวของตะกั่วป่าจนเป็นที่เข้าใจแล้วนั่นเอง ทำไมชาวอินเดียจึงไม่เล่นเรืออ้อมแหลมสิงคโปร์โดยผ่านช่องมะละกา ก็เนื่องจากช่องมะละกาเต็มไปด้วยโจรสลัดเรือชาวอินเดียและเปอร์เซียเล็กและมีคนเรือน้อยเกินไป กว่าที่จะสู้โจรสลัดได้จึงนิยมการข้ามแหลม ซึ่งเป็นการปลอดภัยกว่านี้ประการหนึ่ง อีกประการหนึ่งก็คือว่าการขนถ่ายข้ามแหลมที่ตะกั่วป่า-บ้านดอน เป็นการรวดเร็วกว่าทั้งไม่ต้องรับอันตรายจากการพลาตมรสุมโดยไม่จำเป็น เมื่อข้ามมาทางฝั่งตะวันออกก็จะพบที่ดินอันอุดมสมบูรณ์ และเป็นชนิดที่ชาวอินเดียรู้จักมาแล้วเป็นอย่างดีตั้งแต่ยังอยู่ในอินเดีย คือ ที่แบนราบอันเกิดจากการตื้นเขินของทะเลสองฝั่งแม่น้ำอันใหญ่โตพอที่จะหล่อเลี้ยงคนจำนวนมากมาได้ ชาวอินเดียเหล่านั้นจะตื่นเต้นและร้องอุทานว่า “ดินแดนที่ผืนเห็น”

2. ปัจจัยด้านการเชื่อมโยงสัมพันธ์ของชุมชนในพื้นที่ แหลมมลายูหรือแหลมทอง ทั้งหมดนี้มีนามอีกอย่างหนึ่งว่าสุวรรณภูมิ ในภาษากรีกตามบันทึกภูมิศาสตร์ปโตเลมี เรียกว่า ไครเซ เคอซิซิส ซึ่งแปลว่า แผ่นดินทองเหมือนกัน ข้อนี้ทำให้เราทราบได้ว่า คำว่า “เมืองทอง” นี้เรียกกันมาพันกว่าปีแล้ว เมื่อได้ศึกษาวรรณคดีอินเดียในสมัยโบราณจนเป็นที่พอใจแล้วได้ยืนยันว่า เมื่อรวมแหลม มลายูทั้งหมดเข้าด้วยกันกับเกาะสุมาตราเกาะชวาแล้ว วรรณคดีอินเดียโบราณเรียกว่า สุวรรณทวีป ได้มีชนชาติต่าง ๆ เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย คือชาวอินเดีย ชาวจีน ชาวอาหรับ ชาวเปอร์เซีย ชาวกรีก กระทั่งชนชาวโพนีเซีย ในบรรดาชาติต่าง ๆ เหล่านี้ นับว่าชาวอินเดียเป็นชาติที่สำคัญที่สุดที่เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย เพราะได้นำเอาวัฒนธรรม, ศาสนา, ศิลปกรรมและอื่น ๆ เข้ามาให้ ซึ่งสำเร็จรูปเป็นศาสนาและวัฒนธรรมประจำชาติไทยอยู่ในเวลานี้ จึงนับว่าเรื่องการเข้ามาของชาวอินเดียเป็นตัวเรื่องสำคัญของเรื่องนี้ที่ในปัจจุบันนี้ แผ่นดินตอนที่เป็นกันอ่าว คือเขตอำเภอท่าฉาง อำเภอพนมพิณ อำเภอเมือง และอำเภอกาญจนดิษฐ์ ส่วนที่ติดต่อกับอำเภอทั้งหมดนี้ กำลังงอกออกไปในทะเลโดยอัตราที่รวดเร็ว เพราะอำนาจของแม่น้ำตาปีที่พาเอาโคลนเลนดินทรายมาถมอ่าวให้ตื้นเขินออกไปอย่างไม่รู้จักหยุดหย่อน อีกประการหนึ่ง น่าจะเข้าใจว่าแผ่นดินของโลกตรงที่รอบอ่าวบ้านดอน หรือฝั่งตะวันออกของแหลมมลายูตอนกลางเป็นแผ่นดิน อยู่ในยุคที่กำลังพุดหรือลอยตัวขึ้น ๆ คือตอนที่ได้รับโคลนของ แม่น้ำตาปี ได้กำลังตื้นเขิน เป็นตอนออกไป ปีละประมาณ 10-20 วา ทั้งหมดนี้

ทำให้เห็นได้ชัดเจนว่า อ่าวบ้านดอนในสมัยเมื่อ 2,000 ปีมาแล้ว ทะเลยังกินลึกเข้าไปถึงเขตอำเภอท่าขนอนจริง ๆ ฉะนั้น คนเผ่าไดอาศัยอยู่ในดินแดนรอบอ่าวบ้านดอน ในสมัยที่พวกอินเดียเข้ามาเมื่อยุค 2,000 ปีมานี้ก็พอจะมองเห็นคำตอบได้ว่าพวกมลายูเดิม นั่นเองที่เป็นผู้รับหน้าชนอินเดียเหล่านั้น และเมื่อไทยลงมาก็คือพวกมลายูเดิมที่ผสมพันธุ์กันแล้วกับชาวอินเดียอีกนั่นเองที่รับหน้าพวกไทย และกลายเป็นเลือดสามสายที่ปนกันมาชนิดที่จะแยกกันไม่ออกจนกระทั่งทุกวันนี้

3. ปัจจัยด้านการเดินทางข้ามคาบสมุทรเพื่อประโยชน์แก่การค้า การเผยแผ่ศาสนา และวัฒนธรรม เส้นทางข้ามคาบสมุทรเป็นการเดินทางติดต่อระหว่างทะเลอันดามัน และทะเลจีนตอนใต้ นอกเหนือจากการเดินเรือผ่านช่องแคบมะละกาโดยอ้อมแหลมมลายูนั้น ยังมีเส้นทางบกด้วยการข้ามคาบสมุทรอยู่หลายทาง ทางตอนบนของอ่าวไทยมีเส้นทางผ่านจากพม่ามายังด่านเจดีย์สามองค์ตามลำน้ำไทรโยคมายังนครปฐม และที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์โดยผ่านทางช่องสิงขร ในบริเวณจังหวัดภาคใต้มีเส้นทางข้ามคาบสมุทร เรื่องราวเกี่ยวกับอาณาจักรศรีวิชัยเต็มไปด้วยข้อโต้แย้ง แต่ข้าพเจ้าคิดว่าข้อโต้แย้งนั้นไม่ใช่สิ่งจำเป็น ดังนั้นจึงขอเริ่มต้นด้วยหลักฐานที่พิสูจน์ได้ 2 ประการที่โต้แย้งไม่ได้เพื่อให้เกิดความชัดเจน ประการแรก คือหลักฐานเกี่ยวกับกระแสมซึ่งไม่เคยเปลี่ยนทิศทางนับพัน ๆ ปีมาแล้วและจะยังคงเป็นเช่นนี้ต่อไป ในสมัยโบราณการแล่นเรือโดยอาศัยลมมรสุมคนจะออกเดินทางจากทางใต้ของจีนเมื่อลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือพัด และแล่นเรือมาถึงชายฝั่งตะวันออกของแหลมมลายู ในสมัยนั้นจะใช้เวลาประมาณ 1 เดือน ไปยังเมืองท่าต่าง ๆ บริเวณอินเดียตอนเหนือหรืออินเดียตอนใต้และเกาะลังกา จากเกาะลังกา เรืออาจจะแล่นต่อไปอีกจนถึงเมืองท่าต่าง ๆ บริเวณเอเชียตะวันออกเฉียงกลาง เมื่อฤดูมรสุมผลัดเปลี่ยนใหม่การเดินทางกลับจะต้องกระทำตามทิศทางลมบังคับ ถ้าไม่พลาดเที่ยวมรสุมหรือเกิดเหตุการณ์ผันแปรทำให้ล่าช้า เรือจะเดินทางกลับถึงบ้านภายในปีเดียว กันนั้น นี่คือนิยามของการเดินเรือในสมัยโบราณ ประการที่สอง คือการสังเกตนาฬิกาแดด ดังที่ปรากฏข้อมูลในประวัติศาสตร์ราชวงศ์ถัง และหลักฐานของฮั-ซิง โดยเฉพาะหลักฐานของฮั-ซิง นั้น เราถือว่าเป็นหลักฐานชั้นต้น (first-hand evidence) ที่เขียนขึ้นจากการพบเห็นด้วยตนเองและได้รับการบอกเล่าจากผู้คนตามเมืองต่าง ๆ ที่แวะ ดังเช่น 1) ที่โม-โล-ยู (MO-lo-yu) “เราเห็นเงาของเข็มนาฬิกา (dial-plate) ทอดในลักษณะไม้สั้น และไม่ยาวนักในกลางเดือนแปด 2) ที่โฮ-หลิง (HO-Ling) ในฤดูร้อนตอนเที่ยงวัน เข็มสูง 5 ชี (shih) มีเงาชี้

ไปทางทิศใต้ยาว 2 ซิ 4 ซุน (fsun) 3) ที่โฟ-ชิ (FO-shih) ในฤดูร้อนตอนเที่ยงวัน เช้าสูง 8 ซิ มีเงาชี้ไปทางใต้ 2 ซิ 5 ซุน

ประเด็นที่ 3 วิเคราะห์และประเมินคุณค่าการตั้งถิ่นฐานของชุมชนตามหลักภูมิศาสตร์ และวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำตาปิจังหวัดสุราษฎร์ธานี ผลการศึกษาพบ 4 ประเด็น ดังนี้

1. ความรู้เกี่ยวกับภูมิศาสตร์และวัฒนธรรมในพื้นที่ ทางฝั่งตะกั่วป่ามีที่ทอดสมอหลบมรสุมได้อย่างดีทุกเรือที่มาจากอินเดียได้ เมื่อเดินทางมาถึงหมู่เกาะอันดามันจะต้องอ้อม เพื่อหลบภัยจากการขัดแย้งของคนป่าบนหมู่เกาะเหล่านั้น เรือจะแล่นตรงไปยังตะกั่วป่าอย่างเหมาะสมที่สุด และที่สำคัญยิ่งไปกว่านี้ก็คือว่าอ่าวบ้านดอนมีแม่น้ำตาปิสกเข้าไปทางตะกั่วป่าก็มีแม่น้ำตะกั่วป่าเข้ามา ทำให้มีการขนถ่ายบนบกตอนที่จะเชื่อมกันเหลือน้อยมาก เมื่อพิจารณากันในด้านภูมิประเทศสำหรับทำกิจกรรม ก็จะเห็นว่าแม้ทางฝั่งตะกั่วป่าจะไม่มีที่ดินอันเหมาะสม แต่เมื่อข้ามมาทางฝั่งตะวันออกก็จะพบที่ดินอันอุดมสมบูรณ์ และเป็นชนิดที่ชาวอินเดียรู้จักมาแล้วเป็นอย่างดีตั้งแต่ยังอยู่ในอินเดีย คือ ที่แบนราบอันเกิดจากการตื้นเขินของทะเลสองฝั่งแม่น้ำอันใหญ่โตพอที่จะหล่อเลี้ยงคนจำนวนมากมายได้ ชาวอินเดียเหล่านั้นจะตื่นเต้นและร้องอุทานว่า “ดินแดนที่ฝันเห็น” นั้นเราได้มาถึงแล้วจึงทำให้เกิดการกระจายทางวัฒนธรรมในพื้นที่ต่อไปนี้จะได้พิจารณากันถึงวัฒนธรรมอินเดียหรือรอยซากของวัฒนธรรมอินเดียที่มีรากลึกอยู่ในดินแดนรอบอ่าวบ้านดอนมีร่องรอยอันนี้อยู่ทั่ว ๆ ไปที่เนื่องกันอยู่กับชีวิตประจำวันของคน เช่น การไถนา ตันตาล พรหมณ์ การแห่พระ การทำบุญสารท การเกิด นิยาย หรือนิทาน การปรุงอาหาร ภาษาพูดของคนไทย ทั้งหมดตามที่กล่าวมานี้เป็นอันว่าเมื่อมองดูในด้านวัฒนธรรมโดยทั่ว ๆ ไปแล้ว เราจะรู้สึกว่าเป็นผลที่เกิดขึ้นจากการมาของชาวอินเดียสู่ดินแดนสุวรรณภูมิ ตั้งแต่สมัยเมื่อ 2,000 ปีมาแล้วนั่นเอง

2. การตั้งถิ่นฐานของชุมชนตามหลักภูมิศาสตร์ นักภูมิศาสตร์ชาวกรีกได้เขียนหนังสือภูมิศาสตร์โบราณไว้เล่มหนึ่งบอกที่ตั้งชุมชนโบราณจากหลักฐานโบราณคดี เท่าที่ได้สำรวจทั้งหมดในภาคใต้เป็นที่ยืนยันว่า ยังไม่มีผู้พบชุมชนโบราณที่ตั้งอยู่บริเวณที่เป็นเขตภูเขาเลย ซึ่งก็คล้าย ๆ กับชุมชนโบราณในภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย ซึ่งมักจะตั้งอยู่ในที่ราบหรือบนเนินใกล้ที่ราบซึ่งน้ำท่วมไม่ถึง และมีพื้นที่ราบกว้างขวางเพียงพอสำหรับใช้เป็นที่พักอาศัยได้ ในบริเวณจังหวัดภาคใต้เท่าที่มีการสำรวจพบและได้ตรวจสอบ ดูแล้วเกือบทุกแห่งตั้งอยู่บนที่ราบริมฝั่งทะเล ตัวชุมชนเองจะตั้งอยู่บนสันทราย บางแห่งมีคูน้ำคันดินล้อมรอบ รอบ ๆ บริเวณ

ที่ตั้งชุมชนเหล่านั้นเป็นที่ราบสามารถปลูกข้าวได้ และอยู่ไม่ไกลจากฝั่งทะเลมากนัก เมืองที่พบอยู่ลึกเข้าไปในแผ่นดินคืออ่าวบ้านดอน

3. วัฒนธรรมที่แสดงพัฒนาการการตั้งถิ่นฐาน คัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาที่ได้มีกล่าวถึงเรื่องการเดินเรือไปยังสุวรรณภูมิเหมือนกัน เช่นสังฆาตกละถึงเรื่องพราหมณ์สังฆะกล่าวว่าเงินสำหรับให้ทานในโรงทานของตนจะขาดมือ จึงลงเรือไปค้าทางสุวรรณภูมิ ในมหาชาติกละเรื่องพระโพธิสัตว์ ขอนุนญาตมารดาไปเสี่ยงโชคทางสุวรรณภูมิ เพื่อหาทรัพย์มากู้ราชบัลลังก์คืน เรือแตกกลางทะเลจนนางเมขลาต้องช่วย แสดงให้เห็นชัดเจนว่าในสมัยที่แต่งคัมภีร์ชาดกนั้น ได้มีการเดินเรือมายังสุวรรณภูมิแล้ว และการที่ได้พบเครื่องมือหินแห่งสมัยอายุหินเป็นจำนวนมากในถิ่นใด ย่อมแสดงให้เห็นว่าเราได้ว่าถิ่นนั้นได้เคยมีมนุษย์อาศัยกันมาแล้วตั้งแต่สมัยอายุหินและเหตุชาวอินเดียใช้เส้นทางตะกั่วป่า-รอบอ่าวบ้านดอน เป็นเส้นทางสำคัญในการสัญจรค้าขาย อันเป็นภาพเกี่ยวกับร่องรอยของชาวอินเดีย เฟื่องถึงถึงความสมบูรณ์ในด้านที่ดินสำหรับการกสิกรรมของรอบอ่าวบ้านดอนนี้ก็นับว่ามีเหตุผลอยู่สำหรับการค้าหาจุดที่ตั้งเมืองหลวงหรือราชธานีของอาณาจักรสมัยโบราณ เพราะเหตุที่บริเวณรอบอ่าวบ้านดอนสมบูรณ์ด้วยเนื้อที่สำหรับการกสิกรรมยิ่งกว่าจุดใด ๆ ตลอดแหลมมลายู และมีความเหมาะสมที่สุด

4. ข้อสังเกต และความเห็นเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐานและวัฒนธรรมในพื้นที่ พุทธศตวรรษที่ 13 อิจิง บอกว่า ศรีวิชัย มีเรือเดินทะเลนี้กว่าคงจะเป็นเรือสินค้าเดินระหว่างเมืองจีนและอินเดีย หรือเลยไปจนถึงตะวันออกกลาง นักประวัติศาสตร์ตีความว่า ศรีวิชัยร่ำรวยเพราะการค้า (อ่าวบ้านดอน) ก็คงจะเป็นจริง แต่นักการคลังเห็นว่ารายได้ส่วนใหญ่มาจากภาษีศุลกากร หรือ ภาษีผ่าน หรือที่ เรียกว่า จกอบในสมัยสุโขทัย รายได้ของท่านมเหศวรเพราะท่านคุมช่องแคบมะละกา เรือทุกลำต้องผ่าน ต้องเสียภาษี ท่านเก็บหนักเสียด้วย ถึง กับหนึ่งในสามของราคาสินค้า แต่พอไปถึงเมืองจีนโดนหนักเข้าไปอีก สินค้าบางอย่าง เช่น เครื่องหอมหรือของฟุ่มเฟือย โดนถึง 50% พวกพ่อค้าอาหรับหรืออินเดียก็ไม่ว่า เพราะบวกเข้าไปในราคาขายได้ เช่น สินค้าที่ส่งเข้าไปขายในพระราชวังก็อาจบวกเข้าไป 100% - 1,000% ได้ แต่สิ่งที่ซ่อนอยู่ภายใต้การค้าขายสินค้า คือ การเปลี่ยนแปลง การกระจายและการปรับตัวทางวัฒนธรรมภายในลุ่มแม่น้ำตาปีจนทำให้เกิดชีวิตภูมิปัญญาลุ่มแม่น้ำตาปีจนมาถึงปัจจุบัน

ประเด็นที่ 4 สร้างองค์ความรู้ใหม่การตั้งถิ่นฐานของชุมชนลุ่มน้ำตาปีจังหวัดสุราษฎร์ธานี ผลการศึกษาพบ 4 ประเด็น ดังนี้

1. องค์ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐาน ในปัจจุบันนี้ แผ่นดินตอนที่เปิ่นกันอ่าว คือเขตอำเภอท่าฉาง อำเภอพุนพิน อำเภอเมือง และอำเภอกาญจนดิษฐ์ ส่วนที่ติดต่อกับอำเภอทั้งหมดนี้ กำลังงอกออกไปในทะเลโดยอัตราที่รวดเร็ว เพราะอำนาจของแม่น้ำตาปีที่พาเอาโคลนเลนดินทรายมาถมอ่าวให้ดินขึ้นออกไปอย่างไม่รู้จักหยุดหย่อน อีกประการหนึ่ง น่าจะเข้าใจว่าแผ่นดินของโลก ตรงที่รอบอ่าวบ้านดอน หรือฝั่งตะวันออกของแหลมมลายูตอนกลางเป็นแผ่นดิน อยู่ในยุคที่กำลังฟูหรือลอยตัวขึ้น ๆ คือตอนที่ได้รับโคลนของแม่น้ำตาปี ได้กำลังขึ้นดิน เป็นตอนออกไป ปีละประมาณ 10-20 วา ทั้งหมดนี้ทำให้เห็นได้ชัดเจนว่า อ่าวบ้านดอนในสมัยเมื่อ 2,000 ปีมาแล้ว ทะเลยังกินลึกเข้าไปถึงเขตอำเภอท่าขนอนจริง ๆ ฉะนั้น คนเผ่าได้อาศัยอยู่ในดินแดนรอบอ่าวบ้านดอน ในสมัยที่พวกอินเดียเข้ามาเมื่อยุค 2,000 ปีมานี้ก็พอจะมองเห็นคำตอบได้ว่าพวกมลายูเดิม นั่นเองที่เป็นผู้รับหน้าชนอินเดียเหล่านั้น และเมื่อไทยลงมาก็คือพวกมลายูเดิมที่ผสมพันธุ์กันแล้วกับชาวอินเดียอีกนั่นเองที่รับหน้าพวกไทย และกลายเป็นเลือดสามสายที่ปนกันมาชนิดที่จะแยกกันไม่ออกจนกระทั่งทุกวันนี้

2. องค์ความรู้เกี่ยวกับความเชื่อมโยงสัมพันธ์ของชุมชนลุ่มน้ำกับชุมชนพื้นที่อื่น แหลมมลายูหรือแหลมทองทั้งหมดนี้มีนามอีกอย่างหนึ่งว่าสุวรรณภูมิ ในภาษากรีกตามบันทึกภูมิศาสตร์ปโตเลมี เรียกว่า ไครเซ เคอโซนิส ซึ่งแปลว่า แผ่นดินทองเหมือนกัน ข้อนี้ทำให้เราทราบได้ว่า คำว่า “เมืองทอง” นี้เรียกกันมาพันกว่าปีแล้ว เมื่อได้ศึกษาวรรณคดีอินเดียในสมัยโบราณจนเป็นที่พอใจแล้วได้ยืนยันว่า เมื่อรวมแหลม มลายูทั้งหมดเข้าด้วยกันกับเกาะสุมาตรา เกาะชวาแล้ว วรณคดีอินเดียโบราณเรียกว่า สุวรรณทวีป ได้มีชนชาติต่าง ๆ เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย คือชาวอินเดีย ชาวจีน ชาวอาหรับ ชาวเปอร์เซีย ชาวกรีก กระทั่งชนชาวโพนีเซีย ในบรรดาชาติต่าง ๆ เหล่านี้ นับว่าชาวอินเดียเป็นชาติที่สำคัญที่สุดที่เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย เพราะได้นำเอาวัฒนธรรม, ศาสนา, ศิลปกรรมและอื่น ๆ เข้ามาให้ ซึ่งสำเร็จรูปเป็นศาสนาและวัฒนธรรมประจำชาติไทยอยู่ในเวลานี้ จึงนับว่าเรื่องการเข้ามาของชาวอินเดียเป็นตัวเรื่องสำคัญของเรื่องนี้ที่

3. องค์ความรู้เกี่ยวกับความรู้เรื่องการเดินทางข้ามคาบสมุทร เส้นทางข้ามคาบสมุทรเป็นการเดินทางติดต่อระหว่างทะเลอันดามัน และทะเลจีนตอนใต้ นอกเหนือจากการเดินเรือผ่านช่องแคบมะละกาโดยอ้อมแหลมมลายูนั้น ยังมีเส้นทางบกด้วยการข้ามคาบสมุทรอยู่หลายทาง ทางตอนบนของอ่าวไทยมีเส้นทางผ่านจากพม่ามายังด่านเจดีย์สามองค์ตามลำน้ำไทรโยค

มายังนครปฐม และที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์โดยผ่านทางช่องสิงขร ในบริเวณจังหวัดภาคใต้มีเส้นทางข้ามคาบสมุทอยู่หลายเส้นทาง ได้แก่ 1) กระบุรี-ชุมพร นับเป็นเส้นทางที่สั้นที่สุด 2) คลองราชกรุต-พะโต๊ะ-แม่น้ำหลังสวน 3) ท่งตีก-คลองเหล-คลองสก-คลองพุมดวง-แม่น้ำตาปี-อ่าวบ้านดอน 4) คลองมะรุย-คลองชะอุ่น-คลองสก-คลองพุมดวง-แม่น้ำตาปี-อ่าวบ้านดอน 5) คลองปะกาไสย-คลองโตรม-คลองอีปัน-แม่น้ำตาปี-อ่าวบ้านดอน 6) คลองท่อม-คลองสินปุน-แม่น้ำตาปี-อ่าวบ้านดอน 7) ปากแม่น้ำกันตัง-แม่น้ำตรัง-ห้วยยอด-ท่งสง-ร้อนพิบูลย์-นครศรีธรรมราช 8) สตูล-ทะเลสาบสงขลา 9) ไทรบุรี-ทะเลสาบสงขลา

เรื่องราวเกี่ยวกับอาณาจักรศรีวิชัยเต็มไปด้วยข้อโต้แย้ง แต่ข้าพเจ้าคิดว่าข้อโต้แย้งนั้นไม่ใช่สิ่งจำเป็น ดังนั้นจึงขอเริ่มต้นด้วยหลักฐานที่พิสูจน์ได้ 2 ประการที่โต้แย้งไม่ได้เพื่อให้เกิดความชัดเจน ประการแรก คือ หลักฐานเกี่ยวกับกระแสลมซึ่งไม่เคยเปลี่ยนทิศทางนับพัน ๆ ปีมาแล้วและจะยังคงเป็นเช่นนี้ต่อไป ในสมัยโบราณการแล่นเรือโดยอาศัยลมมรสุมคนจะออกเดินทางจากทางใต้ของจีนเมื่อลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือพัด และแล่นเรือมาถึงชายฝั่งตะวันออกของแหลมมลายู ในสมัยนั้นจะใช้เวลาประมาณ 1 เดือน ไปยังเมืองท่าต่าง ๆ บริเวณอินเดียตอนเหนือหรืออินเดียตอนใต้และเกาะลังกา จากเกาะลังกา เรืออาจจะแล่นต่อไปอีกจนถึงเมืองท่าต่าง ๆ บริเวณเอเชียตะวันออกเฉียงกลาง เมื่อฤดูมรสุมผลัดเปลี่ยนใหม่การเดินทางกลับจะต้องกระทำตามทิศทางลมบังคับ ถ้าไม่พลัดเที่ยวมรสุมหรือเกิดเหตุการณ์แปรทำให้ล่าช้า เรือจะเดินทางกลับถึงบ้านภายในปีเดียวกันนั้น นี่คือลักษณะการเดินทางเรือในสมัยโบราณ ประการที่สอง คือการสังเกตนาฬิกาแดด ดังที่ปรากฏข้อมูลในประวัติศาสตร์ราชวงศ์ถัง และหลักฐานของฮั-ซิง หลักฐานของฮั-ซิงนั้น เราถือว่าเป็นหลักฐานชั้นต้น (first-hand evidence) ที่เขียนขึ้นจากการพบเห็นด้วยตนเองและได้รับการบอกเล่าจากผู้คนตามเมืองต่าง ๆ ที่แวะ ดังเช่น 1) ที่โม-ไล่-ยู (MO-lo-yu) “เราเห็นเงาของเข็มนาฬิกา (dial-plate) ทอดในลักษณะไม่สั้น และไม่ยาวนักในกลางเดือนแปด 2) ที่โฮ-หลิง (HO-Ling) ในฤดูร้อนตอนเที่ยงวัน เข็มสูง 8 ชี (shih) มีเงาชี้ไปทางทิศใต้ยาว 2 ชี 4 ชุน (fsun) 3) ที่โฟ-ชี (FO-shih) ในฤดูร้อนตอนเที่ยงวัน เข็มสูง 8 ชี มีเงาชี้ไปทางใต้ 2 ชี 5 ชุน

4. ความรู้เรื่องอารยธรรมศรีวิชัยในชุมชน แม้ว่าเรื่องราวของอาณาจักรศรีวิชัยยังอยู่ในระหว่างการค้นคว้าศึกษาวิพากษ์วิจารณ์กันอย่างมากก็จริง แต่ก็เป็นที่ยอมรับกันแล้วในข้อหนึ่ง ว่าศูนย์กลางอำนาจของอาณาจักรนี้ได้เคยตั้งอยู่ที่ดินแดนรอบอ่าวบ้านดอน เป็นระยะยาว

ระยะหนึ่งโดยแน่นอน คุณงามความดีของการมีอาณาจักรศรีวิชัยที่เคยมีอยู่ในดินแดนนี้ควรจะมีการรื้อฟื้นให้กลับมาในฐานะที่ว่า “วิญญานศรีวิชัยคืนชีพ” เพื่อประโยชน์และความสุขแก่มหาชนในถิ่นนี้ กระทั่งยังมองเห็นอยู่ได้ว่าประชาชนในถิ่นนี้มีวิญญานแห่งกว๊มอยู่ในสันดาน แม้กระทั้งชาวเขาก็มีความสามารถกล่าวบทกลอนอันประกอบด้วยธรรมะออกมาได้โดยง่าย แม้ศิลปะแห่งการปรุงอาหาร การนุ่งห่ม ประดับตกแต่งก็ยังมีร่องรอยแห่งวัฒนธรรมอินเดียของสมัยศรีวิชัยนั้นเหลือให้เห็นอยู่ในรูปแบบของวัฒนธรรมระดับสูง และได้ถือเป็นเอกลักษณ์ไทยไปในที่สุด

ในส่วนทางศิลปกรรม ปรากฏในบันทึกของชนต่างชาติ เช่น อาหรับ เป็นต้น ที่เคยมาสู่ดินแดนศรีวิชัย แล้วบันทึกไว้ว่าที่นั่น “ไม่มีใครถือเอาของตก” อาหรับผู้หนึ่งได้ทำการทดลองด้วยการทิ้งทองคำไว้กลางถนนแห่งหนึ่ง แล้วท่องเที่ยวไปในที่อื่นเสียหลายปี กลับมาอีกได้ตรวจดูก็พบว่าทองคำอยู่ที่ตรงนั้นหากแต่ว่ามันจมลึกลงไปใต้ดินตามสมควรแก่เวลาและการเหยียบย่ำของมหาชนที่เดินถนน ศาลาทานสำหรับคนเดินทาง เป็นศาลาพักมีห้องหับมีข้าวสารเสบียงอาหาร หม้อข้าว เตาไฟ เสื้อหมอนไว้ให้พร้อมวัฒนธรรมนี้พึงจะหายสูญไป

ในส่วน ทางศาสนานั้น เล่ามีความมั่นคงอยู่ในดินแดนนี้ ประชาชนรู้ความหมายของคำว่า “ธรรมะ” ในทุกรูปแบบของทุกคำรู้ความหมายอันลึกซึ้งของคำว่า “โพธิสัตว์” โดยเฉพาะอย่างยิ่ง อวโลกิเตศวรโพธิสัตว์ ซึ่งแพร่หลายอยู่ในที่ทั่วไป ชุตพบได้เป็นประจำ มีการสร้างปราสาทอิฐดั่งที่บันทึกอยู่ในแผ่นศิลาจารึกของกรุงศรีวิชัย สำหรับเป็นที่ประดิษฐาน พระโพธิสัตว์หรือพระพุทธรูปในลักษณะที่แสดงให้เห็นความมั่นคงของพระศาสนา ศรัทธาของพระราชาและประชาชน จะมีศาสนาพราหมณ์เป็นรากฐานแห่งศิลปกรรมทั่วไปในขั้นต้น และมีพุทธศาสนาเป็นรากฐานแห่งปรมัตถธรรมในขั้นสูง กระทั่งแม้บทกล่อมลูกให้นอน ก็ยังมีใจความเป็นปรมัตถธรรมเรื่องนิพพาน ดังบทกล่อมลูกชื่อ “มะพร้าว นาฬิกา เกร็กกลางทะเลขี้ผึ้ง” เป็นต้น ประชาชนนับถือศาสนาพุทธเคียงคู่กันไปกับศาสนาพราหมณ์ อันเป็นวัฒนธรรมอินเดียเพียงพอที่จะสนองความต้องการทางศิลปกรรมของประชาชน ทุกระดับทุกเพศทุกวัย นับว่าเป็นรากฐานที่มีประโยชน์แก่การปกครอง การเมือง การเศรษฐกิจ เป็นต้น อย่างครบถ้วน

ส่วนทางวัฒนธรรมนั้น มีธรรมเนียมประเพณีสำหรับก่อให้เกิดประโยชน์แก่คนทุกชั้นทุกเพศและทุกวัย ด้วยการประดิษฐ์ขึ้นมาให้เหมาะสมแก่กาลเวลาในรอบปี คือเหมาะสมกับทุกเดือน จนอาจจะกล่าวได้ประเพณีพิธีทำบุญ 12 เดือนนั้น ดูจะไม่ใช่ว่าจะเริ่มตั้งขึ้นในยุคสุโขทัย

เสียแล้ว หากแต่จะได้มีมาแล้วตั้งแต่ยุคสมัยศรีวิชัยที่เหลือซากให้เห็นอยู่ในดินแดนรอบอ่าวบ้านดอน ซึ่งพอจะติดตามให้ครบได้ทั้ง 12 เดือนทีเดียว ประเพณีแห่พระบกพระน้ำเป็นสิ่งที่เชื่อได้ว่าได้มีมาแล้วแต่สมัยศรีวิชัย เพราะจำลองแบบมาจากอินเดียซึ่งมีมาแต่โบราณกาลกระทั่งทุกวันนี้

อภิปรายผล

การศึกษาวิจัยเรื่อง “ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี” สามารถอภิปรายผลว่า

1. ความเป็นมาและลักษณะของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปีจังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า ชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปีเต็มไปด้วยศิลปะ โบราณคดี และวัฒนธรรมตามแบบอินเดียแสดงลักษณะหลักฐานของพื้นที่แผ่นดินรอบอ่าวบ้านดอน แผ่นดินในท้องที่อำเภอไชยา อำเภอท่าฉาง อำเภอพุนพิน อำเภอกีรีรัฐนิคม (ท่าขนอน) อำเภอเมือง และอำเภอกาญจนดิษฐ์ ซึ่งตั้งอยู่รอบอ่าวใหญ่ เครื่องมือหินของสมัยอายุหินรอบอ่าวบ้านดอน การที่ได้พบเครื่องมือหินแห่งสมัยอายุหินเป็นจำนวนมาก มนุษย์รอบอ่าวบ้านดอนก่อนชาวอินเดียเข้ามาเป็นที่ทราบกันอยู่แล้วว่า ชาวอินเดียได้เกี่ยวข้องกับดินแดนแถบนี้ไม่น้อยกว่า 2,000 ปีมาแล้ว ซึ่งตำนานโบราณคดีและเรื่องเล่าเกี่ยวกับพื้นที่ของพวกมลายูและพวกคนเดิม ๆ ของถิ่นนี้ โดยเฉพาะในการล่าสัตว์และมิได้ไผ่ก็ยังคงใช้กันในวงการพิธีธรรมเนียม เช่น การตัดสายสะดือเด็ก เป็นต้น เครื่องมือหินแห่งสมัยหินยุคหลังนี้ คนพื้นเมืองเรียกกันว่าหินขวานฟ้า ขวามลายูบนแหลมมลายู เรียกขวานหินนี้ว่าบาตุลินตา, หะลินตา, หรือบาตุปิเตอ ซึ่งทั้งสามคำนี้ล้วนแต่แปลว่าสายฟ้าซึ่งประสบการณ์เกี่ยวกับโบราณวัตถุโบราณสถานในพื้นที่ทำให้เกิดเหตุการณ์อันสำคัญในสมัยโบราณในด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดีของอ่าวบ้านดอนเอง หลักแห่งวิชาโบราณคดีคือถือเท่าที่หลักฐานพยาน ปรากฏอยู่เป็นวัตถุแล้วเราอาจกล่าวได้โดยการคำนวณจากจดหมายเหตุจีนหรือจีนวัตถุ เช่น เศษกระเบื้อง สินค้าหรือแม่ที่สุดแต่รูปประติมากรรมต่าง ๆ ที่ตกหล่นอยู่เป็นเครื่องบอกเวลาก็กล่าวได้แต่เพียงว่าเมื่อสัก 2,000 ปีมาแล้วเป็นอย่างนี้ เพราะวารอบอ่าวบ้านดอนทั้งชาวบ้านและนักโบราณคดี ผู้เชี่ยวชาญจากต่างประเทศได้มีการค้นพบเครื่องมือหินของสมัยยุคหินและมนุษย์ที่อาศัยรอบอ่าวบ้านดอนตามเส้นทางตะกั่วป่า-รอบอ่าวบ้านดอนเป็นเส้นทางสำคัญสำหรับข้ามแหลมมาทำการค้าขายในบริเวณรอบอ่าวบ้านดอนนครแห่ง

ประวัติศาสตร์ที่มีการผสมผสานวิถีชีวิต ภูมิปัญญาการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จนมาถึงปัจจุบัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพงศ์ธน์ว์ สำเภาเงิน (พงศ์ธน์ว์ สำเภาเงิน, 2555) ที่ได้ศึกษาเรื่องความเชื่อมโยงของวัฒนธรรมท้องถิ่นสมัยอดีตถึงปัจจุบัน เพื่อพัฒนาฐานข้อมูลวัฒนธรรมและอารยธรรมโบราณ ในพื้นที่บริเวณลุ่มแม่น้ำโขงและคาบสมุทรมลายู นำเสนอ การศึกษาแหล่งชุมชนโบราณ ยุคก่อนประวัติศาสตร์ในพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานีและจังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า ก่อนปี พ.ศ. 1,800 การศึกษาแหล่งในยุคก่อนประวัติศาสตร์ เนื่องจากแหล่งโบราณคดีเกือบทั้งหมดมีการศึกษามาก่อนหน้านี้ มีการค้นพบมาเป็นระยะเวลานาน ด้วยคุณลักษณะของแหล่งที่มักประกอบไปด้วยการสร้างอาคาร สิ่งก่อสร้างรูปเคารพที่มีอยู่บนพื้นที่เดียวกัน แหล่งชุมชนในปัจจุบันมีขอบเขตขนาดค่อนข้างชัดเจนซึ่งเป็นที่สังเกตได้ง่ายและเป็นที่รับรู้ของประชาชนในพื้นที่ และยังได้สอดคล้องกับงานวิจัยของชูศักดิ์ วิทยากัด และคณะ (ชูศักดิ์ วิทยากัด และคณะ, 2546) ได้ศึกษาเรื่องประวัติศาสตร์การต่อสู้เพื่อการเข้าถึงทรัพยากรของคนเมื่อนาน เพื่อการเข้าถึงทรัพยากรได้อาศัยแนวคิดและวิธีการศึกษาทางด้านประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์และมานุษยวิทยา เพื่อเรียนรู้ถึงเรื่องราวของชาวบ้านที่มักไม่ปรากฏหรือเป็นที่รับรู้ในบทบันทึกอย่างเป็นทางการ ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยโดยกำหนดประเด็นการวิจัยเพื่อเป็นจุดเริ่มต้นของการศึกษาโดยมีประเด็นการศึกษาที่อาศัยมโนทัศน์ร่วมกัน ได้แก่ ประวัติศาสตร์ของชาวบ้าน ความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์ การบ่งบอกอัตลักษณ์ และการช่วงชิงการเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติ

2. ปัจจัยการตั้งถิ่นฐานของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปีจังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า พื้นที่ภูมิศาสตร์เป็นจุดเด่นที่ทำให้ชาวอินเดียได้เข้ามายังดินแดนสุวรรณภูมิในลักษณะพ่อค้า และแสวงหาดินแดนเมืองขึ้นนอกมาตุภูมิตั้งแต่สมัยเมื่อ 2,000 ปีมาแล้ว ทั้งนี้อาจเป็นเพราะชาวอินเดียจึงไม่เล่นเรืออ้อมแหลมสิงคโปร์โดยผ่านช่องมะละกา ก็เนื่องจากช่องมะละกาเต็มไปด้วยโจรสลัด เรือชาวอินเดียและเปอร์เซียเล็กและมีคนเรื่อน้อยเกินไป กว่าที่จะสู้รบกับโจรสลัดได้ จึงนิยมการข้ามแหลม ซึ่งเป็นการปลอดภัยกว่านี้ประการหนึ่ง อีกประการหนึ่งก็คือการขนถ่ายข้ามแหลมที่สะดวกกว่าบ้านดอน เป็นการรวดเร็วทั้งไม่ต้องรับอันตรายจากการพลาดมรสุมโดยไม่จำเป็น เมื่อข้ามมาทางฝั่งตะวันออกก็จะพบที่ดินอันอุดมสมบูรณ์ และเป็นชนิดที่ชาวอินเดียรู้จักมาแล้วเป็นอย่างดีตั้งแต้อยู่ในอินเดีย คือ ที่แบนราบอันเกิดจากการตื้นเขินของทะเลสองฝั่งแม่น้ำอันใหญ่โตพอที่จะหล่อเลี้ยงคนจำนวนมากมายได้ ชาวอินเดียเหล่านั้นจะ

ต้นตอและร่องอุทานว่า “ดินแดนที่ผืนเห็น” มีการเชื่อมโยงสัมพันธ์ของชุมชนในพื้นที่แหลมมลายูหรือแหลมทองทั้งหมดนี้มี นามอีกอย่างหนึ่งว่าสุวรรณภูมิ ในภาษากรีกตามบันทึกภูมิศาสตร์ปโตเลมี เรียกว่า ไครเซ เคอซิโนส ซึ่งแปลว่า แผ่นดินทองเหมือนกัน ข้อนี้ทำให้เราทราบได้ว่า คำว่า “เมืองทอง” นี้เรียกกันมาพันกว่าปีแล้ว เมื่อได้ศึกษาวรรณคดีอินเดียในสมัยโบราณจนเป็นที่พอใจแล้วได้ยืนยันว่า เมื่อรวมแหลมมลายูทั้งหมดเข้าด้วยกันกับเกาะสุมาตรา เกาะชวาแล้ว วรรณคดีอินเดียโบราณเรียกว่า สุวรรณทวีป ได้มีชนชาติต่าง ๆ เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย คือ ชาวอินเดีย ชาวจีน ชาวอาหรับ ชาวเปอร์เซีย ชาวกรีก กระทั่งชนชาวพม่าในบรรดาชาติต่าง ๆ เหล่านี้ นับว่าชาวอินเดียเป็นชาติที่สำคัญที่สุดที่เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย เพราะได้นำเอาวัฒนธรรม ศาสนา ศิลปกรรมและอื่น ๆ เข้ามาให้ ซึ่งสำเร็จรูปเป็นศาสนาและวัฒนธรรมประจำชาติไทยอยู่ในเวลานี้ จึงนับว่าเรื่องการเข้ามาของชาวอินเดียเป็นตัวเรื่องสำคัญของเรื่องนี้ที่ในปัจจุบันนี้ แผ่นดินตอนที่เป้นกันอ่าวคือเขตอำเภอท่าฉาง อำเภอพนมพิณ อำเภอเมือง และอำเภอกาญจนดิษฐ์ และเมื่อไทยลงมาก็คือพวกมลายูเดิมที่ผสมพันธุ์กันแล้วกับชาวอินเดียอีกนั่นเองที่รับหน้าพวกไทย และกลายเป็นเลือดสามสายที่ปนกันมาชนิดที่จะแยกกันไม่ออกจนกระทั่งทุกวันนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของชูศักดิ์ วิทยาภัก และคณะ (ชูศักดิ์ วิทยาภัก และคณะ, 2546) ที่ได้ศึกษาเรื่องประวัติศาสตร์การต่อสู้เพื่อการเข้าถึงทรัพยากรของคนเมื่อนาน เพื่อการเข้าถึงทรัพยากรได้อย่างยุติธรรมและวิธีการศึกษาทางด้านประวัติศาสตร์ภูมิศาสตร์และมานุษยวิทยา เพื่อเรียนรู้ถึงเรื่องราวของชาวบ้านที่มักไม่ปรากฏหรือเป็นที่รับรู้ในบทบันทึกอย่างเป็นทางการผู้วิจัยดำเนินการวิจัยโดยกำหนดประเด็นการวิจัยเพื่อเป็นจุดเริ่มต้นของการศึกษาโดยมีประเด็นการศึกษาที่อาศัยมโนทัศน์ร่วมกัน ได้แก่ ประวัติศาสตร์ของชาวบ้าน ความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์ การบ่งบอกอัตลักษณ์ และการช่วงชิงการเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติ

3. วิเคราะห์และประเมินคุณค่าการตั้งถิ่นฐานของชุมชนตามหลักภูมิศาสตร์และวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำตาปิงจังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า ชาวอินเดียได้มายังแหลมมลายูหรือดินแดนสุวรรณภูมิเพื่อประโยชน์แก่การค้า การเผยแผ่ศาสนาและวัฒนธรรม ด้วยการแสวงหาดินแดนนอกมาตุภูมิ ตั้งแต่สมัยเมื่อ 2,000 ปีมาแล้ว ได้ใช้ทางคมนาคมขนถ่ายข้ามแหลมที่ตะกั่วป่า-อ่าวบ้านดอนจนเป็นเหตุให้ดินแดนส่วนนี้ยังผลให้คนในอ่าวบ้านดอนมีลักษณะผิดกับไทยเดิมอย่างมากมาย เนื่องด้วยอิทธิพลแห่งวัฒนธรรมอินเดียที่อยู่ในดินแดนรอบอ่าวบ้านดอน เมื่อ

พิจารณาในภูมิศาสตร์และวัฒนธรรมในพื้นที่ ทางฝั่งตะกั่วป่ามีที่ทอดสมอหลบมรสุมได้อย่างดี ทุกฤดูกาล เรือที่มาจากอินเดียได้ เมื่อเดินทางมาถึงหมู่เกาะอันดามันจะต้องอ้อมไปทางใต้ไปตามช่องระหว่างหมู่เกาะอันดามันกับหมู่เกาะนิโคบาร์แล้วเรือจะแล่นตรงไปยังตะกั่วป่าอย่างเหมาะสมที่สุด ส่วนขนบธรรมเนียมหรือประเพณีอันเป็นวัฒนธรรมที่เนื่องกันอยู่กับชีวิตประจำวันของคนในสมัยนั้น ส่วนที่เกี่ยวกับศิลปะ การโขน ดนตรี พราหมณ์ การแพทย์ การทำบุญสารท การเกิด นิยายหรือนิทาน การปรุงอาหาร ภาษาพูดของคนไทย ทั้งหมดตามที่กล่าวมานี้เป็นอันว่าเมื่อมองดูในด้านวัฒนธรรมโดยทั่ว ๆ ไปแล้ว เราจะรู้สึกว่าเป็นผลที่เกิดขึ้นจากการมาของชาวอินเดียสู่ดินแดนสุวรรณภูมิ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐานและวัฒนธรรมในพื้นที่เป็นเส้นทางเรือสินค้าเดินระหว่างเมืองจีนและอินเดีย เปอร์เซีย อาหรับ (แหล่งทองของสุวรรณภูมิ) นักประวัติศาสตร์ตีความว่า ศรีวิชัยร่ำรวยเพราะการค้า (อ่าวบ้านดอน) ก็คงจะเป็นจริง การเปลี่ยนแปลง การกระจายและการปรับตัวทางวัฒนธรรมภายในลุ่มแม่น้ำตาปีจนทำให้เกิดวิถีชีวิตภูมิปัญญาลุ่มแม่น้ำตาปีจนมาถึงปัจจุบัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสักรินทร์ แซ่กู และคณะ (สักรินทร์ แซ่กู และคณะ, 2546) ที่ได้ศึกษาเรื่องวิวัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ภายในท้องถื่นริมฝั่งลุ่มน้ำชี กระบวนการทำความเข้าใจเกี่ยวกับ “พื้นที่ (Space) ริมฝั่งลุ่มน้ำชี” ในการศึกษาครั้งนี้ จะเป็นการสร้างความเข้าใจเชื่อมโยงจากพื้นที่ทางกายภาพไปสู่มิติต่าง ๆ เช่น มิติทางความเชื่อและศาสนา มิติทางการจัดการ มิติเชิงพฤติกรรม มิติของการสร้างอัตลักษณ์และการรวมกลุ่มของผู้คน เป็นต้นและสอดคล้องกับวิบูลย์ เข้มเฉลิม และคณะ (วิบูลย์ เข้มเฉลิม และคณะ, 2546) ได้ศึกษางานวิจัยเรื่อง ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมท้องถื่นชุมชนบ้านป่าต้นน้ำคลองระบม-สียัด พบว่า พื้นที่ของชุมชนบ้านป่า มีความเป็นมาที่ยาวนานเกินกว่าร้อยปีจากหลักฐานทางโบราณคดีของวัดท่าอู่ไทรและโบราณวัตถุทั่วพื้นที่ อีกทั้งยังคงเคยเป็นเส้นทางการค้าภายในประเทศเป็นที่ตั้งเมืองหน้าด่านในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นและมีทางเชื่อมต่อสัญจรไปมายังเมืองจันทน์เมืองเขมรและเมืองลาววันนี้ ของคนบ้านป่า มีความขัดแย้งในชุมชนผลสืบเนื่องจากวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไป ปัญหาปากท้องและความสัมพันธ์ในเชิงเครือญาติเปลี่ยนแปลง คนรุ่นใหม่เริ่มไม่สนใจชุมชน บางส่วนเดินทางไปรับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม คนเฒ่าคนแก่ถูกปล่อยไว้ให้เลี้ยงหลานอยู่บ้าน ภูมิปัญญาท้องถื่นจางหายและขาดการเรียนรู้ที่ต่อเนื่อง ชุมชนให้คุณค่าและความสำคัญในความเชื่อของภูมิปัญญาและประเพณีน้อยลง ณ เวลานี้ คนบางกลุ่มเริ่มหันกลับมาทบทวนตัวเองจากอดีต

จนถึงปัจจุบัน เพื่อเรียนรู้และสร้างความเชื่อมั่นในภูมิปัญญาเดิมที่ใช้ต่อยอดความรู้ใหม่ สร้างความสัมพันธ์ใหม่แล้วนำไปจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ในปัจจุบันของท้องถิ่น

4. องค์ความรู้ใหม่การตั้งถิ่นฐานของชุมชนลุ่มน้ำตาปีจังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งคณะผู้วิจัยหวังอย่างเต็มเปี่ยมว่า การศึกษาครั้งนี้ “เปิดวิญญานแห่งศรีวิชัยจักคืนชีพด้วยร่องรอยทางวิถีชีวิตภูมิปัญญาที่ฝังรากลงสู่พื้นที่อ่าวบ้านดอน” ที่เคยมีในยุคนั้นกลับคืนมาสู่ดินแดนแห่งนี้แห่งนี้ขึ้นมาเพื่อเป็นที่รองรับวิญญานแห่งศรีวิชัยอันจักคืนชีพมาสู่ดินแดนนี้โดยการขับเคลื่อนผ่านกิจกรรมและโครงการต่าง ๆ ของจังหวัดสุราษฎร์ธานี เช่น ตลาดประชารัฐ ตลาดวัฒนธรรม ถนนสายวัฒนธรรม บ้านแม่น้ำเมืองคนดี วิถีวัฒนธรรมสืบต่อไป ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า แผ่นดินที่เป็นกันอ่าวเหมาะแก่การหลบช่วงมรสุมเมื่อเรือสินค้าจำนวนมาก ๆ มาเจอกันแลกเปลี่ยน ซื้อขายสินค้าทำให้เกิดแหล่งรวมพ่อค้าวานิชต่าง ๆ มาร่วมตัวกัน พุดคุยกัน สื่อสารกัน ทำความเข้าใจวิถีชีวิตความเป็นกลายเปลี่ยนเป็นแหล่งรวมการผสมผสานที่มีร่องรอยของความเป็นอารยธรรมที่ทรงคุณค่าฝังรากลงสู่พื้นที่อ่าวบ้านดอนปัจจุบันคือจังหวัดสุราษฎร์ธานีนั่นเอง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของนำชัย ศุภฤกษ์ชัยสกุลและคณะ (นำชัย ศุภฤกษ์ชัยสกุลและคณะ, 2557) ที่ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาารูปแบบการส่งเสริมพฤติกรรมตามค่านิยมและวัฒนธรรมไทยอย่างยั่งยืนด้วยการสังเคราะห์งานวิจัย พบว่า ปัจจัยเชิงผล มีจำนวน 6 ปัจจัยย่อย คือ การรวมกลุ่มการเรียนรู้วิถีชีวิตดั้งเดิม การเรียนรู้วัฒนธรรมของชาวไทยพวน การอนุรักษ์วัฒนธรรมของชาวไทยพวน การสืบทอดวัฒนธรรมของชาวไทยพวน และการเผยแพร่วัฒนธรรมของชาวไทยพวน การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมพฤติกรรมตามค่านิยมและวัฒนธรรมไทยอย่างยั่งยืน คือ การส่งเสริมปัจจัยเชิงเหตุที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมพฤติกรรมตามค่านิยมและวัฒนธรรมไทยพวนอย่างยั่งยืนจำนวน 3 กลุ่มปัจจัย เพื่อนำไปสู่การเกิดพฤติกรรมตามค่านิยมและวัฒนธรรมไทยพวนอย่างต่อเนื่องยั่งยืนต่อไปและสอดคล้องกับงานวิจัยของอนุสรณ์ อุณโณ และคณะ (อนุสรณ์ อุณโณ และคณะ, 2547) ได้ศึกษาเรื่องสืบสร้างประวัติศาสตร์วัฒนธรรม อัมพวาสวนนอกตำบลบางนางลี่” พบว่า ท้องถิ่นบางนางลี่ได้ผ่านกระบวนการปรับตัวเข้ากับเงื่อนไขเชิงนิเวศวิทยาเศรษฐกิจและการเมืองมาอย่างต่อเนื่องกล่าวในเชิงนิเวศวิทยาชาวบางนางลี่สมัยบุกเบิกได้ปรับตัวเข้ากับระบบนิเวศบริเวณรอยต่อปากแม่น้ำด้วยการปลูกสร้างบ้านเรือนเป็นแนวตามริมน้ำและพัฒนาระบบสวนยกร่องสำหรับปลูกพืชผักผลไม้มาจนถึงปัจจุบัน

สรุป

1. ความเป็นมาและลักษณะของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปีจังหวัดสุราษฎร์ธานี ชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปีเป็นพื้นที่ราบลุ่มปากแม่น้ำที่อุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การเกษตรเพาะปลูกเลี้ยงสัตว์และการประมง แล้วยังเต็มไปด้วยศิลปและวัฒนธรรมโบราณตามแบบอินเดียซึ่งแสดงหลักฐานให้เห็นแพร่หลายอยู่ในพื้นที่อำเภอไชยา อำเภอท่าฉาง อำเภอพุนพิน อำเภอกีรีรัฐนิคม อำเภอเมืองฯ และอำเภอกาญจนดิษฐ์ ของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปีจังหวัดสุราษฎร์ธานี

2. ปัจจัยการตั้งถิ่นฐานของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปีจังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งประกอบด้วย 1) ปัจจัยด้านภูมิศาสตร์มีลักษณะเป็นอ่าวเหมาะสำหรับนักเดินเรือใช้เป็นพื้นที่หลบภัยมรสุมในคราวเดินทางมาทำการค้าขาย ยังเป็นที่หลบภัยของชาวประมง 2) ปัจจัยด้านคมนาคมขนส่งระยะเวลากาการเดินทางจากตะโกลา (ตะกั่วป่า พังงา) มายังอ่าวบ้านดอนออกสู่อ่าวไทย 3) ปัจจัยด้านอาชีพ เหมาะแก่การเกษตรเพาะปลูกเลี้ยงและประมง 4) ปัจจัยด้านสังคมศาสนาและวัฒนธรรม เป็นที่รวมของชนเผ่าดั้งเดิมชาวอินเดียและชาวจีนที่มาหยุดพักและทำการแลกเปลี่ยนสินค้าพร้อมทั้งนำศิลปประเพณีวัฒนธรรมและความเชื่อของตนมาด้วย

3. วิเคราะห์และประเมินคุณค่าการตั้งถิ่นฐานของชุมชนตามหลักภูมิศาสตร์และวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำตาปีจังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า 1) คุณค่าความเป็นแหล่งพื้นที่เหมาะสมต่อการประกอบอาชีพเกษตรและประมง 2) คุณค่าความเป็นแหล่งรวมศิลปศาสนาประเพณีและวัฒนธรรม มีไทย อินเดีย จีน และอิสลาม เป็นต้น 3) คุณค่าความเป็นชัยภูมิแห่งการค้าพาณิชย์ระหว่างไทยอินเดียและจีน 4) คุณค่าความแหล่งรวมจิตใจของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปีตามความเชื่อของผู้นับถือแต่ละศาสนา

4. สร้างองค์ความรู้ใหม่การตั้งถิ่นฐานของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปีจังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่าองค์ความรู้เกิดจาก 3 ด้าน ได้แก่ 1) องค์ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐาน 2) องค์ความรู้เกี่ยวกับความเชื่อมโยงสัมพันธ์ของชุมชนลุ่มน้ำกับชุมชนพื้นที่อื่น 3) องค์ความรู้เกี่ยวกับความรู้เรื่องการเดินทางข้ามคาบสมุทร 4) ความรู้เรื่องอารยธรรมศรีวิชัยในชุมชน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาวิจัยในการศึกษาประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปีสามารถให้ข้อเสนอแนะจากการวิจัยในมิติต่าง ๆ ได้ดังนี้

1. ระดับนโยบายควรลดบทเรียน “การจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่นรอบอ่าวบ้านดอน” ภายใต้หลักคิด ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี เพื่อสร้างพื้นที่มิติใหม่ให้กับจังหวัด สุราษฎร์ธานี

2. ระดับการพัฒนาหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง “แนวปฏิบัติรูปแบบการสะท้อนวิถีชีวิตชาวบ้าน” ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี ขยายเขตพื้นที่จากชุมชนตำบล อำเภอและจังหวัดโดยมีการเชื่อมโยงเครือข่ายในการพัฒนาจังหวัดเป็นศูนย์กลางร่วมแหล่งเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพสูงสุด

3. ผลสัมฤทธิ์จากการพัฒนา “วิถีชีวิตภูมิปัญญาเมืองเกษตรคุณภาพ การท่องเที่ยวยั่งยืน สังคมเป็นสุข” ภายใต้หลักคิด ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี ตามนโยบายและยุทธศาสตร์จังหวัดแผน 20 ปีบรรลุเป้าหมายในอนาคตต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

ขอกราบขอบพระคุณ/พระมหาดิลกัรศรีมิ ฐิตจาโร ผู้อำนวยการโครงการขยายห้องเรียน ขอขอบคุณ ศ.ชวน เพชรแก้วม, ศ.ดร.ครองชัย หัตถา, รศ.ดร. ณรินทร์ ศรีวิหะ, รศ.ดร. จำเริญ ชูช่วยสุวรรณ, รศ.สมเกียรติ ตันสกุล, เรือโท ผศ.ดร.อนันต์ ใจสมุทร, ผศ.सानิตย์ บุญชู และดร. อมรา ศรสุชาติ ที่ได้ช่วยในการชี้แนะรายงานการวิจัยให้สมบูรณ์ทำให้เกิดผลงานวิจัยอันเป็นคุณูปการที่จะนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- ชูศักดิ์ วิทยาคัค และคณะ. (2546). ประวัติศาสตร์การต่อสู้เพื่อการเข้าถึงทรัพยากรของคนเมืองน่าน. ใน รายงานการวิจัย. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.).
- นำชัย ศุภฤกษ์ชัยสกุลและคณะ. (2557). การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมพฤติกรรมตามค่านิยมและวัฒนธรรมไทยอย่างยั่งยืนด้วยการสังเคราะห์งานวิจัย. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พงศ์ธันว์ สำเภาเงิน. (2555). ศึกษาความเชื่อมโยงของวัฒนธรรมท้องถิ่นสมัยอดีตถึงปัจจุบัน. กรุงเทพมหานคร: กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม.

- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) . (2557). กาลานุกรม : พระพุทธศาสนาในอารยธรรมโลก. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลิธัมม.
- พุทธทาสภิกขุ. (2554). แนวสังเขปของโบราณคดีรอบอ่าวบ้านดอน . (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อรุณวิทยา.
- วิบูลย์ เข็มเฉลิม และคณะ. (2546). โครงการวิจัยประวัติศาสตร์วัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนบ้านป่าต้นน้ำคลองระบม-สียัด. ใน รายงานการวิจัย. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- สักรินทร์ แซ่ภู และคณะ. (2546). วิวัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ภายในท้องถิ่นริมฝั่งลุ่มน้ำชี. ใน รายงานการวิจัย. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.).
- อนุสรณ์ อุณโณ และคณะ. (2547). สืบสร้างประวัติศาสตร์วัฒนธรรมอัมพวาสวนนอก ตำบลบางนางลี่. ใน รายงานการวิจัย. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.).
- อรศรี งามวิทยาพงศ์. (2549). กระบวนการเรียนรู้ในสังคมไทยและการเปลี่ยนแปลง : จากยุคชุมชนถึงยุคพัฒนาความทันสมัย. กรุงเทพมหานคร : วิทยาลัยการจัดการทางสังคม.